

2202

DALARNA

Transtrand

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

3/8 1929

Larsson, Enoch, 1929

Svar på ULMA:s frågelista 12
Fäbodväsen

57 bl. 4:o

2 fotogr.

L.L.

Exc. S. Björklund

2202

1. Allmänt. Då vi på Transtrands språket talar om fäbod, Dalarna, säga vi Sältran, Sälteroll, Sältertåkt, såsom enhet säga Transtrand vi, Sälter. (I språkets olika värningar kan ändelsen E. Larsson vara olika, exp. Per prägar, var är Säl ja äm e a 1929.

Sältröm, detta även om i denna fäbod är bara en delägare, en annan gång kan en liknande ^{präga} åter riktes, då svaret kan bli Säl ja Sälträ, oaktat där kan vara flera delägare.]

Då vi tala om fäbo-
ställen av olika slag, säga vi, vår-sältran eller vår-sälträ, det är sådana fäbodar som i allmänhet ligga närmare bygdens, och på en sådan trakt där betet eller lojstä, för det mesta består av myrmark eller av sumpaktig och av småbäckar bestående trakt, där vär-gräset tidigt spirar och växer, till ett för kreaturen smaktligt och närande foder, men som när vättligheten avstannat och gräset börjar bli torrare och icke så näringsfullt och tiden kommen, då grältrora, vullflickorna, ska bupår häjvat om sämmiarn, skall komma hem

Frågl. 12

DAL.

Enoch Larsson. 1929. Uppsala 2202

Landsmarkivet

Landsm. Upps. 2202

E. Larsson. 1929. TRANSTRAND.

Sälter f.

ex. d. ö.

på sommaren, en sed som varit allmän och lika så
 her som ammen i kyrkan, i det gamla Transtrand, en
 sed, om icke fullt, så dock i det närmaste nu död. [Desamma
 flyttning ur värsäterna och hem, skedde nästan bestämt,
 lördagen före sista veckan i juli, då hadde slätterfolket
 varit på slättermyrorna, slagit i från sig dem och även
 slagit sätervallen, sätertäkten, villketdera av dessa
 namn de från början erhållit. Vistelsen för vallflickorna
 med kreaturen i de respektiva hemmen var 2 veckor
 det vanliga, kunde av någon orsak bliva någon dag längre.
 Sedan denna tid var gängen, var det att, bupära berti höjt
sättran, resa bort till höstsäterna, Det var, och är, gårdar,
 som ~~var~~ hadde sina fåbodar på sådana trakter
 där det var beten både vår och häst, de som hadde
 det så, de foro tillbaka dit der de voro på försommaren,
 de andra till höst-fåbodarna, [som i regel lägo längre
 bort i fjälltrakterna] som det är så gäll om i Transtrand.
 Där fick då gulleröron vara ända till Micaeli, vilket

Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
 Landsm. Uppsala 2202
 Dal.

Landsm. Upps. 2202
 E. Larsson, 1929. TRANSTRAND

Ordbr.
 Säter

väder det är var. När vi talar om fäbodar som ligger närmare hembyn, än andra fäbodar som ligger i samma trakt längre bort, säga vi däm e jäameritt Säson om vi tänka på Millars-täcktä, som ligger i Skempjällssidan, och Slit-täcktä som ligger nordnedom, då säga vi angående Slit-täcktä, hon ligger jäameritt = närmare hemma, ⁿⁱ Blir åter iden sedran täkten och någon skulle fråga, var är Millars-täcktä härifrån? skulle svaret bliva, hon ligger, Sä-ä-ä-meritt jä Sydöpp härifrån. Om några sådana fäbodar funnits i det gamla Transtrand så nära hemmet eller byn, så att fäbopigorna kunde om aftonen lämna dem och tillbringa nätterna hemma, härra vi icke till, knappast bröligt, men det oaktat hadde åtminstone de flästa, Sä-ä-ä-meritt jä, miär-fjös, belägna vid ut-gärdesgården, och där kreaturen voro om nätterna, bide dem tid om våren, sedan husmor hovut kuan ä smältn tu vinter fjösä, löst ut korna och småkreaturen ur vinterlagården, och till resan

Landsm. Upps. 2202 f. 10
 E. Larsson, 1929. TRANSTRAND DAL.
 Landshörsningsarkivet Uppsala 2202
 Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND DAL.

ee. d. a.
 Brdb.: hava
 St. v.

4
till vår-fåbodarna skedde, ävensom den tid om som-
maren de voro hemma, innan de åter flyttade till
höst-fåbodarne. Under den gamla tiden i Transtrand, var
nog bruket att dagligen från fåbodarna lämna mjölk
icke brukligt, emedan utom nästan all mjölk, av både
kor och getter skulle beredas smör, ost och messmör, eller
som de sade, gäs, ost i messmör. Den mjölk som un-
der fåbotiden skulle förbrukas hemma i gårdarna, upp-
silades, under vintervintern till tjockmjölk, tätmjölk,
uti träskålar och stora laggkärls bunkar, som sedan
är löjpitkap och gräddan avskummats, slags i ett
stort kär av laggved, mjölk-kare, tills det blev fullt
då sattes läcket på, men luft kom det nog in i mjölk-
karet ändå så mjölken surade och möglade, så den
kändes såsom en sade, sur som vekteral, vittoral.
även hölls den av alla icke så ren och fri från, ängper, larver.
Var det så att färs tätmjölk, flöjtmat, fillbunke,
eller mysilad mjölk, supp, skulle tagas hem från fåbodarna

Landsm. Upps. 2202

E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

DAL.

Frgl. 12

så var det att på ryggen bära den i bött äll krukor,
bütt eller kruka, som fastband i en bärme, Du ska
korsett bötten i mäjsken så int änn full tu, kruka
ta du ti handä. Du skall göra ett kors med kömmen
 som är i bakmesen omkring bütten så den inte faller
 ur, krukans tar du i handen. Något mjölkkärl och
 med ett så beskaffat handtag så det kunde hängas
 över axeln och så bäras är icke känt. Särskilda fä-
 bodar för små kreaturen, tror vi knappast varit i bruk
 i den gamla Transtrand fäbodtiden, men väl att små-
 kreaturen, synnerligast får och ungmöt hadde eget
 rum, getterna däremot voro i regel i samma fjös
 som korva, det för mjölkningen. I det gamla
 Transtrand var det nog icke någon väsentlig skil-
 nad på vare sig husen eller dess användning i de
 fäbodan som användes som vårstetter, eller de som
 användes som höjstetter, utom de voro fämligen
 lika. Att hela hushåll vistats i fäbodarna, under

Landsm. Upps. 2202

E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

 Landsmålsarkivet Uppsala 2202
 Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND

Frgl. 12 • DAL.

fäbodtiden, vår eller höst, tror vi knappast före kommit, åtminstone icke som regel, vi har ingenting hört därom. Om det gamla svenska ordet boland, be-
 gnats i fråga om fäbodar, har vi icke hört, och ej heller den benämningen på någon jordplats i socknen, men
 väl säga vi bergnäts-plätt, byggnadsplats, eller ett fint
 ställe att lägga på, o.s.o. De fäbodar som be-
 gnats i minnämne i vår by och be-
 gnats än från vi nämna
 Skarsåsen där det har varit och är många delägare, denna
 fäbo har sitt namn av det fjäll på vars södra sluttning,
 eller äs den är byggd. Så är det en gammal fäbo som
 varit be-
 gnad över hundra år och be-
 gnats än hon heter
Vätjäl-sättra, benämnd efter en gammal slätter-
 myr som heter Vätjülen, dessa bägge nu nämnda,
 be-
 gnats till både vår- och höstfäbodar. Så hava vi
 värsäter som kallas Särkävsättra, som har sitt
 namn av en ålv som rinner där och heter Särkån,
 Somliga hus där är byggda 1808 och 9, den ligger icke

Landsm. Upps. 2202
 Landsmålsarkivet Uppsala 2202
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAND
 Uppsala 2202
 DAL.
 Frgl. 12
 Landsm. Upps. 2202
 Landsmålsarkivet Uppsala 2202
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAND
 Uppsala 2202
 DAL.
 Frgl. 12

7

längre från byn än $\frac{1}{4}$ delsmil. Så är det fåbodar som har sitt namn av de fjäll vid vilka de äro belägna, kann och vara möjligt, även troligt, att både fjäll och fåbod fått sitt namn av folket i den och den byn, eller vissa gårdar i en by, ^{som} anlagt fåbodar vid de olika fjällerna. Det är en by i Transtrand som heter Källan, det är och ett fjäll där ~~som~~ som heter Källfjälle (nämligen i Transtrand, ike vid byn), vid detta fjäll ligger det 3 fåbovallar, den som ligger högst upp, (honn ligger ovan om skoggränsen) kallas över källfjälls-sättra, så ner källfjälls-sättern, också ni. nya, källfjälls-täckta. Så ligger söder om de ~~ovan~~ omskivorna, en fåbovall som kallas Äjst-fjälls-täckta, denna fåbo ligger nära ett fjäll som kallas Äjstfjälle. Denna fåbod har troligen sitt namn utav att den, eller del i den, ägts av en eller två gårdar i Transtrand som kallades Äjst-galan, och kanske dessa gårdar eller gård, var den som först anlade denna fåbod?

Landsmätarkivet Uppsala 2202
 Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
 Landsm. Upps. 2202
 E, Larsson. 1929. TRANSTRAND DAL.

8/ Vidare kan vi av de många sätter som ligga inom
Transtrand och som äro betydligt gamla, men ännu,
ämnestone delvis i bruk. ^{angående några} Vid ett fjäll som heter
Äjshogs-fjället ligger på dess norra sluttning en gamla
stor och gammal fåbovall, som med anledning af fjällets
namn, kallas Äjshogs-fjälls-täckta. Snordväst
derifrån ~~är~~ är det tvänne fjäll, östra och västra Gran-
fjället, imellan dessa ligger en fåbo som i dagligt
tal kallas, Granfjälls-täckta. Av de ännu delvis i
bruk varande fåbodar, inom Transtrand gränser vill
vi nämna d. s. k. Gambel-sätter, i sydvästra hörnet av
Transtrand skogar och nära intill Lima gräns. Intill denna
fåbo, ligger Transtrand sydligaste fjäll, som tycks fått
sitt namn av nämnde säter ty det kallas för Gam-
bel-sätter-fjälle. I denna säter har och Transtrand
Prästboställe sin fåbo. Förmodar att denna fåbo är
flera hundraårig, Vårt unga släkte tycks icke vilja
varken värda eller underhålla det de gamla byggt och brukat.

Landsm. Upps. 2202

Landsmålsarkivet
E. Larsson. 1929. Uppsala 2202
FRIG. 12 DAL. TRANSTRAND

Vill nu angiva några namn på fäbodas som för
 ganska lång tid sedan övergivits, så man har i
 den tid som nu är åtnämnade om somliga av
 dem - (kan säga) å sins bara vestan att de dem
a vär, det syns bara spår av där de varit. (Vi nämna
Varg-täktä, som tillhört en gård som hetat varg-gården.
 så Rät-mora, tillhörde Lövnäss gård i Storremund
 by, vidare en gammal som kallades Villmuntja, väl-
åsn, väläsen, med fl. Av gamla sättnar, som blivit
 gårdar och bebos ständigt, antecknas Bärs-sättran som
 ännu i den dagliga benämningen kallas så, Namnet
 härleder sig troligen från en gård i Berga by som
 av Transtrand folket kallas Bärs, eller och av nämnda
 by. Så hava Lispa-sättran, Lispa-sättern, om det varit
 någon gård i Transtrand som hetat Lispa, kända vi
 icke, men i Linna är det gårdar som bär det namnet,
 är icke omöjligt utan att dessa gårdar, ^{för} långt tillbaka,
 haft sina fäbodas der, synnerligast som Transtrand och Linna voro ett.

acc. A. 51

Ordb.
vist f.

Landsm. Upps. 2202

Landsmålsarkivet
Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
Uppsala 2202
Frgl. 12 DAL.
TRANSTRAND

Vidare hava vi Jos-Sättran, som tillhört Jos, gårdar som voro, och delvis är, norr om Transtrand kyrka, den gård som här egentligen äsyftas blev under storskiftet och åbodelningen flyttad, husbonden i denna gård, hadde flera flickor, en av dessa blev gift med en man från en by längre norr i socknen, denna väg fick slå sig till i nämnda säter, denna väg ~~var~~ blev under en smittkaps epidemi angripen 1851, och blev av densamma enögd, fattigdomen var under denna tid mycket hård, så det var att försaka och lida, till kyrkan var det sed att nästan sändagligen besöka, då det nästan lika ofta föll sig att killa in hos svärfar, en gång när han såg sin väg komma sade han, no hem ännu jä noli sättröm, ä e både ärvägd i mesvägd. nu kommer den där nord i Säteren, och är både enögd och missvägd. Så hava vi Bompsä-Sättran, som hört till en gård i Transtrand som heter Bompsä. Vidare Häll-säteren, som hört till gårdar i Hällans

Landsm. Upps. 2202
E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
Frgl. 12 DAL.

11

by, dess namn som ännu i talet är brukligt, även om de gårdar som blivit på de gamla fäbodan ändrat något på namnet. Så hava vi Säli Sättran, om detta namn är direkt från Malungs benämningen på fäbodan, eller om de fått sitt namn av att folk från Sälens by, der haft fäbodan, veta vi icke, men att det folk där är befast, har släktskap i Sälens by det är då känt, Vidare hava vi Gömmösätträ, Guðmund Sättern, om detta namn kommer från gården Guðmundsheden, eller från någon som hetat Guðmund veta vi icke. Alla dessa nu nämnda fäbodan ligger utmed älven och på ömse sidor om den samma, i norra Transtrand. En fäbo till vill, vi skriva om, den kallades Snellersätträ, och ägdes av en gård i Transtrand som kallades Snellergården, troligen hadde den sitt namn efter någon gammal soldat som hette Sneller. En son från denna gård, född 1800, flyttade jämte sina föräldrar i medio av 1830-tallet, hit upp till den

Landsm. Upps. 2202
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAND
 Landsmålsarkivet Uppsala 2202
 Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
 Frel. 10 DAL.

12 nämnda sätern och blev där befast, ända till sin död, och sedan änkan med sina tre söner, tillhön och den yngsta 1868 sålde och reste till America och ävens de två andra sålde sina andelar till en kusin, då stället åter togs i bruk som fåbo. Det fick under stor skiftet namnet Skierkestranden. Allt står under förändringens lag.

2. Fäbovallen. När den tid var utflupen som man under sommaren var hemma med kreaturen och åter skulle till fåbodarna, var dessa höstfåbodar belägna invid något fjäll eller i fjällstrakter, såde man, vestha kupa för a fjällom, hadde man icke sina höstfåbodar i någon sådan trakt utan vid något berg, vattendrag eller annan kind mark, så bar alla dessa ställen, evad det var fjällstrakter eller andra benämningar, det gemensamma namnet höjtsätter, höjtsätter, höjtsätterä, höjtsätteran, dessa olika ändelser, alltefter som det talas eller frågas. Vid fåbodarna voro och äro slogsor belägna, var fåbodens vid något vattendrag, större eller mindre, var det någon liten

Landsm. Upps. 2202

E. Larsson
Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND

DAL.

Frgl. 12

43

äng eller någon köning, köjning, vid eller derintill,
ävenså naturliga myrslogor. Dessa slögor som i och för
det gamla Transtrand folket var av stort värde, och der
de skördade en god del av sitt trö förråd för vinterut-
fodringen, är, till följd av olika orsaker, av det yngre släk-
ket övergivet. Sverjng för att få bättre och rikare beke,
torde nog icke varit så okänt av de gamla. Om delägarna
i en fåbo var skyldig att fälla träd och skedja, har vi
icke hört, men att de gamla brukade, både vid få-
badar, invid sina hem och i övrigt varhållt de ville
röjja mark, blekade och gjorde ringar omkring trädens,
större såväl som mindre, de kallade för att säli skog.
Träden skulle då torka så att barren skulle falla av och
bli gjedel och träden till ve = vedbrand. [Skogstrakten
eller marken omkring och gränsande intill en fåbo, kallades
för lojt, sätter lojtä.] Någon särskild benämning på de eller
de olika områden som arbetats, har vi icke hört, utom
vad den ena gulltrann, vallflickan, kan säga till den andra,

Landsm. Upps. 2202
E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND

DAL.

Fagl. 12

eller till någon av hemfolket, ä e här gätt dru no, ss ä
e ingen mäjr dä no, det är arbetat der nu, så der
 är ingenting mer, der nu, ss gärät välä te far at ä
arm holl, så häræfter blir det att fara åt annat håll.

Så långt mig är bekant, har icke varit brukligt att begy-
 na något särskilt namn på, der husen voro byggda, utom
 det sades så, plåssen dä störhuse i mjölkhuä, fjöse
i lro stand, platsen der störhuse mjölkboden fjuset
 och ladan stör, alla dessa hus voro i regel innanför
 gårdesgården som var sammanhängande omkring
 hela gårdvallan, evad denna var mindre eller större.

Så hadde var och en delägare en inhägnad plats fram-
 för fjösörren som kallades och kallas, Nöjtgård, der det
 var två ägare om samma störhuse och mjölkbod, hadde
 de dock var sin lada och fjös men gemensam, nöjtgård,
nöjtgård. Denna framför fjösen avstängda plats var
 för att i den släppta kreaturen ut fjuset och hava dem
 der medan vallpigan, om hon var ensam, rensade, rejt

ordl.
 gåta v.
 utav

Landsm. Upps. 2202
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

ordl.
 not-gård

fjöse, så att icke kreaturen skulle, medan hon gjorde
 detta, ensamma fara till skyp, och i denna inbägnad in-
 stängdes kreaturen, när gätterna om kvällen åter
 kom med desamma, så att de icke omedelbart
 skulle kusa in i fjöset, och der bära sig nöjtöt ät, innan de hvaras
hindas
 Två i denna nötgärd gick le som igenstängdes märkre-
 aturen var inom hägnaden, och ut ur den och in i
 tåkpen var det, för det mästa en sådan grind som
 avtecknades i svaren på frågelistan N: 15 om Hägnaden,
 och dit vi således visar. So det sagda framgår tydligt,
 att varken det ena eller andra huset var särskilt in-
 gärdat, men varje delägare i fäbo hadde sin del
 och sina hus inbägnad. Fäbovallen hadde ett äger-
 namn, men om delarna och husen på varje del,
 sådes det, Enn da Läjln e ass Nils, Per, Lott,
Olve, o.s.v. den der delen är hans. } Ordb.
 eller skiss, kan jag icke komma ut med så den förstås,
 har derfor haft en person med mig till en fäbo, som
 del m.

Landsm. Upps. 2202
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

har brukats som vår säter, och tagit kort, dels på stårhuset och ett hörn uti mjölkboden och ett kort med mjölkboden ensamt. Dessa hus äro de som upplbyggdes 1808 och som omnämndes i bl. 6. Vill nu närmare beskriva både exteriör och interiör. Säger först stårhuset. Som synes är långväggarna långa framom knutarna, detta för att på bägge sidor om dörren upplägga klussen ved och emot störrarna som stöddes eller spikades fast vid takstockarne, vi säga tak-åser, en sidan stör, stör synes på ena sidan, på den andra är den borta, taket räckte ända ut i väggen och åserne. Så har vi tät-tja som takbräderna stödes mot, tät-tja höls av tät-tje kroken som synes på kortet, dessa krokar utgjordes av mindre granar som hadde sådana rotgrenar, de täljdes då tvära i insidan så tät-tje låg stadigt, för att fästa dessa krokar så uthögs ett hål med en skarp kant i väggbande, den översata stocken i väggen, och i takkroken gjordes ett motsvarande skarpt hak, så att icke både tak och allt skulle glida ner och för att övre ändan

Landsm. Upps. 2202
Landsmålsarkivet Uppsala 2202
Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
Fgl. 12 DAL.

17

av tät-tje-krotjsem ^{inke} skulle vigga sig, gjordes en ring av gran eller björk omkring både honom och sakasen, spik var det smält om för våra förfäder. Någon kroppås var det icke i sådana hus, emedan rökbrädet var i taket, bräderna voro kortare på ena sidan och längre på den andra och gjorde således tjänst som hur, ett vindöge, vindöge var på bägge långväggarna, det syn på kortet, emdel klyvna bräder är på detta hus, för övrigt klövs virket till allt i den gamla tiden. Vill även skriva om hur ett störhus i den gamla tiden var inuti, nästan mitt på, kanske lite närmare dörren var ärlin der elden brann, efter långväggarna var det bänkar gjord av ett graft träd som klyvits mitt i två täljts slät på den klyvna sidan och med den runda neråt, infimrad i väggen jänkte en liten smal stock i bredd och på framsidan om den klyvna. Mitt emot dörren vid andra tvär-väddjä och ovan på bänkhändarna var sängen som räckte över hela husets bredd, men var i särdelad så det blev två särskilda sängar, och även ett litet rum

→ vindöge
(i stoharhus)

Landsm. Upps. 2202
E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Ödla
ärl

för vad som hälet emellan vardera sängens fotbräde. I den ena sängen hadde ~~gullarna~~ sin bädd, pyntad och fin, auttefter smak, råd och lägenhet. den andra var väl icke så pyntad, den var jämt bänkarne för hjärtförtjä hemfolket, och någon föremädd. Så hava vi hyllor efter långväggarne och på bägge sidor om dörren, samt lig på inbovade pinnar, efter väggarne på bägge sidor om vindögat var inhuggna vädjestjeps, der åtskilligt med smiasaker låga såsom kiada, näl i trä, ja även tabak i pipa som och i den länge sedan samma tiden ofta beqvämades. Så var och på någon vägg skäjtreen som såg ut ungefär så det ~~var~~. På bägge sidor om dörren och något högre än den, var det inhugga tvänne icke så grova storkan 5⁶ och icke så långt i sör de kallades för krännan, på dessa låga ^{krännan} väd skörar, som de krokar eller stjäl-finger hakades på och var på griftorna hängdes, då det skulle yttas, eller vatten värmas. På jordgolvet i stärhusä lades granbräkt, tagna av kvisterna och fina graner, borken lades med sarsidan ner, under säng

Landsm. Upps. 2202

E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

→ vägg-
skäpp?

bodh. ramn

och bänkar lades gröna björklövruckor, utan för dörren en
grön äfrisk granrismatta. Låg ganska trevligt ut, under den ljusa
sommaren och födingarna på livets bekvämligheter var i sam-
klang med vad man själa ville och kunde åstadkomma.

Vill även skriva lite om mjölkbeuä. Som synes på är
stärhuse och mjölkbeuä, byggda mitt emot varandra. (det
var regel, undantag kunde givas) Den var inte så hög, under
första stöcken låg en så kallad blindstock, som låg på marken
så att det skulle ^{vara} något lunda båt, merändels var det ur-
grävd i jordgolvet mitt och på sidan det om och intill
väggen var eller blev en jordbänk inuti boden som bruk-
kade beläggas med granris och på dessa jordbänkar sattes
sidant som kälde mindre av den varma luften, i
regel voro dessa mjölkbodar soala, så man sade äl
svallt dä i mjölkben. Ovanför dessa jordbänkar
var det på bägge sidor intimerad tjocka bänkar, eller
lurer som vi kallar dem, på dessa bänkar sattes mjölk-
bänkan, mjölkskölan ä mjölktröja. Se synes på sidan

Landsm. Upps. 2202
Landsmålsarkivet, Uppsala 2202
E. Larsson, 1919 och RANSSON, 1929. TRANSTRAND

DAL.

Frgl. 12

Bodbi:
ludre

om dörren. Inborrade pinnar att uppännga något på, eller
 litlägga en lylla, äro på bägge sidor och i jämnhöjd med
därömm, på de äsar som uppbar taket är inuti boden
 vridna vedjor som uppbar hänghyllor, som östr laes
på, ss int messar sköll graqtön, som asten lades
 på, så att icke snäs skulle graqa på dem. På dessa mjölk-
 bodar, var taket av klyvna fina och jämna ribbor s.k.
tro derpå lades, ifall troet icke var något lunda jämt,
 grenbart med savsidan ner, deruten på näver och som
 tyngd, för att det icke skulle blåsa av, lades i tu klyvna
 klyvor som stöddes mot tät-tjörn som det visas på
 kortet. På dörren syns krak och håjör der trängläset
 hade sin tjänstgöring, på samliga mjölkbodar hade
 någon ägare hemsnidda läs, med stor nykter. Av
 det hörn av mjölkboden som synes på stärhus-kortta, är tät-
tja nerfallen, men i öfrigt är både stärhus och
 bod en frozen bild av våra förfäders hus deri stuttröm
 såväl dröst som vär, det är våra föräldrar och vi, sena tidens folk.

Landsm. Upps. 2202
 Landsmålsarkivet Uppsala
 Enoch Larsson, 1929. TRANSTRAND
 Fgl. 12 DAL.

som öven lärde sig njuta av, att i fäbodarna, för det mesta, få bo i stugor, delvis tapetserade om än med tidningar, gardiner för fönstren m. m. sådant som är ägnat att göra det hemtrevligt den kost, men sköna tid av året man skall vistas då i sättröm. Varje delägare i en fäbovall hade var sin lada, fjös och övriga hus, hände dock att det kunde vara två ägare om samma störhus och mjölkbod då de hade var sin sida i dem. Vattnet togs i bäck, källa eller älv, brunnar grävda, kända vi ut till. Vedbacken, den fick bli efter omständigheterna. Varje delägare hade sin del i fäbovallen inhägnad och kallades då, töckt-däp (has. den euer den). Kakylats i fäbodarna under bar himmel. Har vi icke hört om, utan all kokning skedde i elden på störhus-ärltröm, där kunde på de ovan nämnda krokar, hänga över elden 3 grutor på en gång, gitt-mjölkgrita, grutan i vilken getmjölken upstades och getmjölet kokades. Denna mjölkprodukt var, jämte smöret, den förnämsta i den gamla tiden, emedan det var en

Ordb.: Störhus

Landsm. Upps. 2202
E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Ordb.: Töckt-del

Ordb.: gryta

begärlig lytesvara i handel och dertill smallig och närings-
rik. | Så var det en större och klumpigare gruta i vilken
kornjölken ystades och det mindre begärliga kumessmör
kakades, och så till sist den obligatoriska vätta-gruta,
der vattnet nästan jämt skulle vara kokvarmt.

Ordb.
gryta

Sitt vatten fick kreaturen under hela sommaren
taga själva ute på bete, utom de djur som någon dag
måste hållas inne, för någon krämpa. Det i prägelisten
omfrågade fåhusgårde, är den förut benämnda, nsjtgalv.

[Inbägmad väg till fåhuset var det i regel icke, derest
det icke låg så till, att någon hade sin täckt-del och hus
så belägna på fåbovallen, så att det måste ^{gå} ett kä från
och förbi en annans fjös, och nära intill boningshusen,
så kunde det passa sig att vägen till det egna fjös
gick efter täet. | Något sk. fårgårde, eller flyttbart stäng-
sel, som flyttades från en plats till en annan, för
att på så sätt få göddel spridd, känna vi icke till.
Det var och är helt naturligt att fåbovallen övergöddades

Landsm. Uppgs. 2202
ff. 17

E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Ordb.
kän

och iordningställdes, så gräs skulle växa och avbergas.
 Äu i fåbodarna, under den gamla tiden, gräva åker, uti
 säd, skörda, bygga tröskloge, var nog icke brukligt. Vi
 vet bara ett enda sådant fall, der det i fåboden grävdes
 flera åkerleppar, en liten ryggas stuga byggdes, varå
 taket lades väver så det skulle vara vattentät, under
 den samma var jordtorv och i övrigt bonad varm.
 Der var en större lada med tröskloge, fjös och mjölkbod.
 Denna obottnens äkt, är den enda i Transtrand
 som i början av 1800 talet var åker uti så långt vi känna.
3 Byggnader: i fåbodarne under den gamla tiden, har
 här ovan beskrivits, de voro lika i både vår- och höst fåbo-
 dar, såväl boningshuset stärhus, som mjölkbod,
 ladan som bestod av ett rum, timrad av runt timmer,
 så fjöset som varierade i storlek, alltefter ägarens kreatur,
 de kunde ^{rumma} 8, 10, 12 ä 16 store kreatur som hadde sina särskilda
bädder, dessa bäddar kunde vara något olika gjorda, somliga
 voro av källar som fastsattes i hial borrad genom väggen der

Landsm. Upps. 2202.
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAND
 Landsmålsarkivet Uppsala 2202
 Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
 DAL.

den ena änden instacks och fastkilades och den andra änden i hül boorde i en mindre stolpe som inbögs i bänkstocken med nedre ändan och den övre gjordes fast dit i träddjuren, som bestod i en klaven stock och vardera hälften gick efter husets längd och mittöfver bänkstockens i sådan höjd öfver golvet så den icke var till hinder för krakuren, denna trägg täljdes något lunda slät å klypsidan så att på den kunde grottravn lägga linninn, kvasten, mjölkrate, släjtje-skälä och även räcke, skuffeln. Bänkar kunde även göras av en enda bred och upp-täljd plakbit som genast ett inhugget bak i bänkstockens gjordes fast i nedre ändan och restes hi snett mot väggen der den gjordes fast med övre ändan. Någon fåbostuga som icke haft murad spis, kända vi icke till. Det skjul eller boningshus som var vidslögor i skog å mark kallar vi för mirka. den brukade var timrad 2vart på 3 sidor och vid öppningen, den 4te eller framsidan var det rehta stolpar med stråvar och i den övre ändan av dessa stolpar var ursundet

Landsm. Upps. 2202

E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Ordb. i
myrbod

der mirbvarn lades, som taket skulle ligga på och mot
 bakväggen, lutningen på det samma måste var så pass,
 så att vattnet lätt kunde rinna av. Något sådant hus
 att bo ute vid sätrar, var ej de beqvämades till vedskjul
 om det var någon sådan. Något sådant, som att kreaturen
 skulle tillbringa nätterna ute under bar himmel, har
 icke varit vanligt vid någon fåbo, undantagandes då man
 a gättbert. I det gamla Transtrand, har nog husen i alla
 fåbodar varit ganska enkla och många gånger kanske allt
 för primitiva, fattigdomen, vanan och anspråklösheten i
 förening torde vara orsak till att det gick. Nu är ett sådant
 förhållande otänkbart, då blev det säkert ^{en} större inställelse
 av fåbolivet än det är. 4. Organisation. I somliga fåbodar
 kunde det vara många delägare, i andra åter få, kanske bara
 två eller till och med en. Somliga ägdes av grannarna i en by,
 somliga från olika byar och gårdar, det blev ändringar
 av det ursprungliga, genom gifte och arv, vid storskiftet
 blev det märkbara förändringar, då blev de olika fåbodarna

Landsm. Upps. 2202
 E. Larsson, 1929. TRANSTRAND

tiudelade skifteslag, då de gamla ägarne, även mot och även
 med sin vilja, fick lov att lemna de av älder brukade fåbodar
 och få, eller delariandra. Byggsbruk är icke hänt. [Om någons del
 i en fåbovall säga vi, Ämn Per a däj! i hämn Sättern, än Päl
a äjn littn däj! dri hämn täcktn. Alla de som ha
 del, mindre eller större, i en fåbo, benämnes med med det gemensam
 samma namnet, sätterlag, sätterbri det eller det.] Om någon
 hade sina kreatur i en fåbo, i vilken han ingen del hade,
 sades det, o Britta gått a tom hars. [Om andel eller lott i
 en fåbovall kallades, om som, sätterdäj! eller täcktdäj!.
 I de fåbodar der det var flera delägare, var det och många
gattarör, fåbokullor, vilka skötte om allt vad till fåboarbete
 hörde. De fåboägare som hade stor boskapsjord hade en
 fåbokulla, som under den gamla tiden var dottern, om den
 fanns och var vuxen eller och så piggen, eller och dertill särskild
 lejd gattar, [de som ^{hade} mindre med kreatur slogs sig tillsammans
 om fåbokulla, och betalade antingen väst för allt eller per
 kreatur med pris skillnad på ko ä get. Vid sådant förhållande

ve. d. ö.
 Ordb. i
 Säterlag

Landsm. Upps. 2202
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

ve. d. ö.

ve. d. ö.

deltog alla som fåbokkolla grätt at, med kostväll, en ucka eller två om sänder, detta kallades te nesträ, husmödrarna sade, ve ska berite nesträ no i äj, i två veckur sia på o kari nesträ i äj äll två, ä sia o britten lik ländje, på ve sia sjä hässä ställse. Tjurar voro i de olika kreaturslagorna utan kontroll. [När man bortacoderade sina kreatur för sommaren, sades det onsom, je a sätt bort dem, je a läjt bort krättirä is ho grätt däm.] Der i ett fåbolag ~~var~~ på samma gång fanns 2, 4 eller 6 vallflickor med var sin kreaturslag, boende i var sina hus och fjös, brukades att de som voro närmast varandra slogo sig tillsammans i fråga om grättirä, vallningen så att de vallade varannan dag, så de övriga, så att om i en och samma fåbo voro ex. vis 2, 4, 6 delade lagor blev på detta sätt 1, 2 eller 3 i skogen, som på morgnarna drog åt var sitt väll. Genom denna anordning kunde en fåbokkolla reda sig onsom med sina kreatur och sköta det samma. Der man ikke kunde göra sig bruk av denna fördel, måste man hava till getare till hjälp.

Ordb.:
nesträOrdb.:
sättaLandsm. Upps. 2202
E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Någon sk. fåboförordning har nog icke varit, utan fåbo-
delägarna hjälptes åt, då det gälde stänga utgårdern, lägga
broar och gångvägar, i det som var till gemensamt gagn,
fast det troliga var, att det skedde efter viss beräkning.

Bufära skulle väl delägarna göra något så när samtidigt.

Några fåbovaller som slozas gemensamt var det nog icke,
utan var och en hade sin del. I den gamla tiden var,
och är ännu icke, någon överenskommen försäkring
av djuren under fåbotiden, härd.

5. Livet på fåbovallen. Någon gång på vintern, kanske redan
innan all snö smält bort, reate gårdens, eller någon,
av mannfolket, berti sättran fe te käjri-ve i asond,
ss hämn va järing, trert däm sköll bufära, till sätern
för att höra ved, säga och klyva sönder, så den var i ordning
tills den skulle buföra, med kreaturen till sätern.
Var det ved att hugga och framköra, kunde det göras
samtidigt som buföringen skedde. Sedan det var
gjort och allt i sätern var överset och allt i ordning.

Landsm. Upps. 2202

Landsmålsarkivet Uppsala, b. 202
Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND

DAL. TRANSTRAND

Frgl. 12

för bufärs-förtje häjmat, reste bufärs-folket hemåt,
 och gättrarn, vallflickan, fäbokullan, olika benämningar
 på samma person, blev ensam med kreaturen och sitt
 arbete. Någon husmor i fäbodarne från hemmet, eller något
 hem i byn var och är icke brukligt, det gälde att icke öfsla
 med arbetskraft, har här ovan skrivit om, att derest vall-
 pigan var ensam i sätern kunde hon, o äjn led gättr
 med sig, flicka eller gosse. De fäboflickor som voro i
 samma fäbo, ehuru icke i samma hus, kunde nog beräm-
 na varandra för kamrater, synnerligast de som vallade
 varannan dag med varandra. Där det förekom att
 vallflickan badde, grällkölle äll grällpsjtje med
 sig, fick den för det mästa valla kreaturen, gättrarn
 själu vallade dock någon dag eller dagar i varje vecka
 alltefter tid och omständigheter. Fäbokullan var nog
 mycket upptagen av sitt dagliga och vanliga arbete.
 En nitt och påpasslig fäboflicka, som fick lov att nästan
 varje morgon stiga upp med solen eller vid 4 a 45 på morgonen

30

om hon skulle hinna mjölka, 8, 10 & 12 kor och lika många
 getter, sila mjölken i ska mjölkkärlen, bädda upp sängern
 och städa, ä så vara färdig att kl. 7 på morgonen läsa ut kre-
 aturen, rensa fjöset och så sätta näverluren för munnen
 och blåsa en vattät eller och att i drillande mattor
 låta höra sin förmåga te höra, vilka låtar voro så
 hänförande då de hördes på lagomststånd. Nu är det
 för det mesta tygt med den så väljädande kolin.

När fäbopigan vid 5 tiden på e.m. åter kom med kreaturen
 var det aningen att först stänga in dem i rostgaller
 eller att genast inbinda dem i fjöset, och sedan gå in i
störhuse ä djår opp älvr, ställ vatten grytan över elden
 så att vattnet så snart som möjligt blev varmt, få sig
 i hast lite mat, bestående kanske av en speckad sill.
 och en dryck mjölk, kaffe var under den gamla tidern
 ikke att tänka på, den fans ikke, sedan var det att i ord-
 ningställa lite dreck, dryck åt den minsta halvren,
 hon kunde ikke äta så mycket i skogen äv, så bar det i väg

Landsm. Upps. 2202
 Landsmålsarkivet Uppsala 2202, Larsson, 1929, TRANSTRAND
 Enoch Larsson, 1929, TRANSTRAND
 DAL.
 Frgl. 12

31

till fjäset för att ^{mjölka} kor och getten, och samtidigt slåss
med myggor, flugor och broms. När mjölkningen
var gjord, var det att uppsila kornmjölken i dedertill
ännade kärler och låta mjölken, standkase =
gräddan samlades ovanpå mjölken, (varken kallvat-
terns systemet eller separatoren var då inte känd.

Den mjölk som getterna gav på aftonen, jämte den
som gavs på morgonen, silades i getmjölks-grytan,
värmdes så den blev, brugen varm te hävte kase,
lagom varm till att slå i ostläge. När det var gjort
flyttades eller lyftades grytan från elden, så att det
ikke blev för varmt, ty då vart ost sägg, blev ostem
seg, så skulle grytan stå still, om ä ska löjpa, om
det skall yttas, under tiden till dess, togs ostkärlet
och det tråg, eller en bunke fram var i ostkärlet
skulle stå, var det sent till att yttas, så kunde det
även hinnas med att diska mjölkningens kärler,
tiden måste tas nog i allt, om allt skulle hinnas med.

Landsm. Upps. 2202

Landsmålsarkivet Uppsala 1929. TRANSTRAND
Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND

DAL.

Fogl. 12

emellanåt körde fjäbopigan mycket varsamt vid
mälla, den fick vara kvar i grytan sedan det
 rörts om när det hemmagjorda ostläpe, kräm
 slags i mjölken, om det trädde yttas, tänkte eller
 sadet högt av fjäbopigan, evad hon var ensam
 eller inte, no a ä löjs, no val je te sa pu
östr, nu har det yttas, nu måste jag till och
 taiga up astem, men först måste det rövas bänder
 och de små astyrnen sjunka till grytans botten,
 vidare var det för fjäbopigan att uppsom arm-
 bigarne kväla opp tröjarmarna, tvätta armar
 och händer och så med desamma ner i grytan
 för att ihopsamla den sänderörda astyrnen
 och på sina bägge händer lägga den samlade
 massan i det avlånga gittost-kärrale och sedan
 åter i grytan samla i hop det som var kvar och
 lägga även det till det som förut lades i ostkärlet,
 och i desamma med bägge händernas kroogar

Landsm. Upps. 2202

E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
DAL.

knåda ur astern all vassla, måste därför flera
 gånger taga astern ur kärlet och vända honom
 och knåda honom från andra sidan, det gick
 lätt, ty batter i ett sådant kÄrl var lös, och
 även hål var borrad i genom dem och skäror
 skurna så att blåmissa, vasslan bättre skulle
 avrimma. Innan all den behörliga knådningen
 var gjord - ostpräss kände man icke till - hadda ^{eller}
blåmissu-grita, åter hängts över elden för ^{med mjölk}
 att åter värmas och missu-mjött ^{här = mjölk} som slops
 i vasslan, och varav ytterligare ost samslades i grytan.
 • ovsnpi vasslan, denna ost avskummades med slev och
 lades i en trasa eller löst vävd tygbit, och kallades för
missusot-trasa eller och missusot-slårva, denna ost
 kallas i Transtrand för missu-ost och var ganska smaklig
 då den var färsk. Sedan detta var gjort, var det att se efter
 att jämn eld brann under missu-gritan, ty vasslan
 skulle haka ihop, hadda pigan sådan, nöra ihop kakad

passla, blåmisse, sedan föregående kväll, var det att
 nu slå i den, i den nu i grytan kokande och så koka
 i bråk det tillsammans, så det blev ett välsmakande gitt-
messmår, getmismår, över eller vid den kokande grytan,
 måste - ända tills det var färdigkokat - fåkopigan stä
 och nästan oavbrutet med träslev röra i densamma
 så att inte koket brändes vid grytbotten, skedd det,
 då var messmår vebränt, och osmakligt, det var då
 vallpigans fel, så det ville hon icke låta komma sig
 till last. Synnerligast detta påkostiga och ansvars-
 fulla arbete, jämte mycket annat, gjorde att fåko-
 pigans dagvärken blev ganska länge i regel, underbråk
 kunde inträffa. Har här ovan sagt att de måste stiga
 upp kl. 4 ä 5 på morgonen, till sängs kunde ^{de} få gå, vid
 eller omkring midnatt. Det första de måste ta i te med
 på morgonen, sedan elden var uppgjord och vattengrytan
 sats över elden, kaffe var ej till hinder, var te kärten mes-
smår te grytan, den omröringen måste ske omsorgsfullt.

Landsm. Upps. 2202
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
 Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
 DAL

Angående mjölkers behandling, efter kor, så skulle även den
 ystas sedan den stått så länge så att all gräddde avsatts,
 varefter den avskummades, mjölken släppts i någon
 större bytta, byttor så det blev sol-löjns mjölk,
själv-löpande mjölk, vi kallar och sådan mjölk för
skvatter mjölk, detta emedan den sprutar, stänker
 och låter höra skvattrande ljud när den slås i grytan
 eller annat kärl. Denna sorts mjölk ystades av sig
 själv vid passande värme, utan tillsatts av ostläpe,
 och den samlade sig över på vaslan och sedan av-
 skummades med en större träslen och i ku-ost-
 karele var över en mycket glesvävd duk var lagd, som
 asten ästes på och alltefter som mer och mer ost ästes
 på densamma sjönk ner i kärlet, som hadde fast
 botten, men med djupskurva streck i olika riktningar
 och borrarde hål i densamma, så att vaslan kunde
 obehindrat avrinna ur asten, alltefter som den knä-
 dades, sedan trasan vikits över så att det blev lättare

Landsm. Upps. 2202
 E. Larsson, 1929. TRANSTRAND

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
 Enoch Larsson, 1929. TRANSTRAND
 DAL.
 Frgl. 12

att med händerna knåda den samma så den blev fullständigt torr. Denna sorts ost var torr och porös, vi kallar den för grin-ost, emedan den var så lätt att smulas sönder. Numera, sedan kallvattnen och separatorn kommit till användning i fäbodarna, tillvärkas högst sällan, om ens någon, sådan ost. Härna kallas sådan ost för, sjörost, en kvarleva från deras Norrka tid. Att mjälkhusställningen i fäbodarna, kan att så lön, kanske för mycket i detta sammanhang beskrivas, beror på frågan, eller begäran: "Räkna upp fäbopigornas vanliga göromål för en dag." Till det sagda kunde läggas tjärning av smör, det skedd icke dagligen, men för någon av dem 10-20 gånger i veckan, beroende på koras mängd, och deras mjälktningsförmåga under olika tider. Skur det höl, reda på tiden utan klocka, har vi skrivit vad vi i detta veta, uti svaren "Om tid och tidförhållanden". Mjälkhusställningen, har nog varit och är så ännu, något olika hemma och i fäbodarne, som kan ses i svaren angående fråg. 13.

Landsm. Upps. 2202
 Uppsala 2202
 Uppsalsarkivet
 E, Larsson. 1929. TRANSTRAND
 Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
 DAL.

Det hände nog att lingsmjölk, användes i fåbodarna, dock
 icke vanligt, utom om hemfolk skulle dit och göra någon ting,
 till ex. slå vallen, de som hadde sidan. Då ska du sil
flöjtmat tvätt slätt-pöst-tje köm, så hadde väl gröttröm
 sidan med sig i gröttröm om daon. Den avkast-
 ning som kreatursägaren under fåbodistelsen erhöll,
 har förut nämnts det var, ost, messmör i gäs, ätt
kuöm, ost, messmör och smör, efter Korva.
ost i messmör ätt gittöm, allt detta kallades
 med det gemensamma namnet, sättermat och
 av fåren, sojöm, feck ve öll, ull. Hur ofta man
 hämtade mat från fåbodarna, var väl så ofta
 man var i behov av sovel, sovel. Då man
 drog i väg till fåboden i sådant ärende, kunde
 man till svar på frågan, hätt ska du, vart
 skall du, få till svar, je ska a söttröm a
sjätt öm a e nön sätter-mat te få, jag skall till
 sätern a se, om det är någon säter-mat att få.

Landsm. Upps. 2202

Landsmålsarkivet, Uppsala 2202 F, Larsson. 1929. TRANSTRAND

TRANSTRAND

Frgl. 12 DAL.

Var det litet med säker ^{mat} man brædde, så man lätt kunde bära det, sade man, ä va bara äj littä bräde, det var bara en liten börd, en annan gång var det mycket, då sade man, ä vart äj tung bräde, det blev en tung börd. Äter en annan gång kunde det vara så mycket, så man på inga villkor kunde bära det, utan man måste taga slästen i klevbändä, ä ä vart äj rektit stor ä tung klev.

Över här ovan anmärkt Bl. 30, huru många kreatur enfäbopiga hadde att sköta, det var icke något bestämt antal, utan vad man trodde sig äga förmåga och skicklighet till, de vallflickor som hadde namnet om sig att vara bra och duktiga, hadde i regel många 10-16 kor och 10-12 getter, men det var icke alla som kunde åtaga sig så mycket och sköta det väl. När en vallflicka hadde många delar, likt många ägare, kunde hon mata vato och ens mjölk, från både kor och getter och byta i hay, så att hon den ena gången tjärmade och ystade åt Pål den andra åt Per o.s.d.o. allt

Landsm. Upps. 2202
Landsmålsarkivet Uppsala 2202
Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND

DAL.

Frgl. 12

som det lämpade sig, genom detta ömsesidiga förfarande blev icke smådelarna försämrade. Det kunde väl vara kreatursägare som icke, av en eller annan orsak, tillät sidant byte. Misstänksamhet och egoism, har under alla tider följt människarn. De som ägde många kor & getter hadde sitt för sig. Om det behöfdes gjordes märken på vass och ens astar, för boksparen i ägarens namn, på grötterstil, A. B. D. E. H. L. S. eller bonmärke. Dr. H. gästerstil

E. E. G. N. I detta sistnämnda inskuret på en ostkärlobotten säm bär årtalet 1804. Hur, huru mycket, och på vilket sätt fåbapigorna avlönades, i det gamla Transtrand, har vi ganska ringa kännedom om - om ens någon - churu vi försökt få reda på det. Det har sagts mig att den penning man fick för mjölkhö icke räckt kronan, myntenheten, som och dess köpvärde har varierat, ävensom tillgång på densamma. För getter var troligen ingen penning att få, fick en ost, av dem som hadde många, för fåren om ägaren hadde många, kunde man få, af ostmärk.

Landsm. Upps. 2202
Landsmålsarkivet Uppsala 2202, Larsson. 1929. TRANSTRAND
Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
DAL.
Frgl. 12

Att själstataget eller hävd göra astor eller tillaga något åt sig själv, var braligen eke tillåtet. Av kläder att bruka under fåbotiden, eller fick, var skor och kjal, gattor-skoer gattor-tjortkull, så kunde man av husmödrarna få govel, bestående av, å rutämklä, rutig hemvävd huvudduk eller å ödäls-tig, övordel, av lin tyget, och då man levade och åtog sig vaggång, fick man städel. Förutom fåbokullens egentliga arbete, skulle hon, djår grantvaver, tvagar av fint granris, vessper, visper av fina björk kvistar som om varen då saven var, och det då gick lätt att fränskilla barken och kvisten blev ren och fin. med de större skulle det rövas omkring i missugriten och de mindre användas då mjölkgröt eller välling skulle kokas. Laplimer, att sopa med skalle och gödas, samt en stor mängd ku-å gittband, av björk vidjor, att binda kor och getter med, när de kom hem. Även skulle gattorn djår steck-ämne, binda strumpor och vantar åt husbondfolket, detta handarbete skulle

Landsm. Upps. 2202

E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
Frgl. 12 DAL.Ordb.
god-vilja
m.

göres om dagarna i skogen, under det man gick vall med kreaturen. Denna här ovan nämnda penningavlöning är att hänföra till gammal tid, ty på 1860 talet har det hörts att vallplickor, då de icke voro lagstadda pigor, fick 2 kr. för mjälkka och 50 öre för get, förutom städel och gövli och fri koat som alltid. Längre fram 70-80-90 talen blev det 4 kr kor och 2 kr get, ¹⁹²⁹ nu måste vi bekala 12-15 kr kor och 6-7-8 kr för get, och ändå vara tyat och stilla som ett lam.

De maträtter som före kom i fåbodarna voro nog av det som tillvärkades, undantagandes mjöl och bröd som togs hemifrån, såsom smör, misarör och missuost, förut här ovan beskriven. Bleu fåbo-pigor i förväg tillsagd, när någon främmande eller hemfaktet skulle komma, så brände det att hon i förväg hadde kokat, sätost, silat flöjtmät, filbunke, även kunde hon djær äj kasmisu, kääsil, ä så fick man druk sätmjölk, dricka sät mjölk. Pajkarsbesök i fåbodan, är nog känt som ett gammalt o^{sock} ting och på

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
E. Larsson. 1929. TRANSTRAND
Enoch Larsson. DAL.

Landsm. Upps. 2202
E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

välkommet, även efterlångbat av åtminstone somliga, vallkullor, hur de höll reda på huru många gånger pojkar besökt vallen under sommaren och vilka det varit, det vet vi icke, det borde väl ha varit, att åtminstone någon av vallflickorna hållit bättre reda på pojkars besök än andra. I den gamla tiden var det regel, att Met-tjäs-mäss-söndagen, Mikaelis-söndagen, var den första söndagen efter fåbokullornas hemkomst tu sättrönn, då så många ^{dem} av som möjligt besökte kyrkan, då de från de olika fåbodarna fick hälsa på varandra, m. m. m. m. Nog förekom det, att de som skött andras kreatur i fåbodarna, blev bjuden hem, synnerligast de som var omtyckta, och husbondefolket omständsam och välvillig. Om fåboflickorna skulle bjuda husvärdarna, det som härra vi ingenting. Pojkarna brukade när vallkullorna kom hem tugga lillostar i Käre, tugg kåda, att pojkan i gattarönn förvärade varandra någon liten gåva, är troligt, det ligger

Landsm. Upps. 2202

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
 Enoch Larsson 1929. TRANSTRAND
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAND
 DAL.

Frgl. 12

i sakens natur, att med dessa gåvor påminna varandra om de många treuliga stunder de under den ljusa vintern och varma sommaren, fått träffa varandra, och om aftnarna vid den gamla stora och låta säterskogen, pånjuta av dess doft och soalka och få blicka in i dess djupa allvars-mättad mystik, svärmeri, låt så vara, man är ung, fåbolivet trots dess mödor - är idylliskt.

6. Flyttringarna. De fåbodar som beagnades om vintern, Värsättran ligger något närmare hembyen än hörsättran. Vägens längd till samliga var $\frac{1}{4}$ del mil, andra åter $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, o. s. v. De fåbodar som beagnades om hösten var det i regel längre till $1\frac{1}{2}$ ä 2 mil och även lite längre. Före storskiftet kunde någon gård hava nära 4 mil, den längsta fåboväg som av mig är känd, det var från Fiskarheden i Transtrand och till Skorsåsen. Bruten väg var det icke stort mer än $1\frac{1}{4}$ mil, det var att med kreaturen fara i skogen och efter skogsvägar och så kallade befärsvägar. ^{i regel} Man sade icke flytta till fåbodarna u. s. d. or

utan bupårre a sattrömm, dock kunde man få höra svaras,
en a flutt borti äj änn sätter. Att försä de saker
 som behövdes i fåboden, det skedde genom att både bora
 och klövja och der det låg så till begagnades båt, någon
 släpa att höra på kan man hava använt även gammalt. ✚

De personer, man eller kvinnan, som var med vid bupöringen,
 till fåbodarne eller hem från desamma, kallades för
bupårs-prae, eller helt enkelt prae. Vad som klövjades
 var smörbyttor och andra kärll uti vilka man hadde stoppat
 allt vad man kunde, såsom mjälpsen, salt, i släjtje-mjäl
a kuörn, tunbröd förverades i bärtärnö, som anten
 bars av någon i mäjssem på ryggen eller klövjades, och
 från fåbodarne, bars eller klövjades sätermaten. Någon
 flyttning till eller från fåbodar matte tid, har icke hörts
 omtalas i våra bygder. Bupåria skedde efter sädden
 och i regel i början av juni. Alla delägare i ett säterlag
 foro dit just samtidigt enligt hävdvannen sed. Från
 vår fåbodarne bupördes hem i slutet av juli och var de

Landsm. Upps. 2202

E. Larsson, 1929. TRANSTRAND

hemma i 2-3 veckor, sedan bar det av till höjtsättröm
 der man föblev till mettjärsmäss, då var fåbovigens
 sommararbete slut och husmodern tog åter hand om
 kreaturen och mjölken.] Transtrands gamla tid, y heller
 nu, var det brukligt att ställa upp fodret i fåbodarna,
 både kreaturs fjäset och de hu folk bodde uti voro dertill
 olämplige. Bufäria² till vår fåbodarne och hemman
frö höjtsättröm kunde med anledning av betesför-
 hållande, ävensom av sen i kall vår, eller av tidigt
 fallande snö på hästern, vålla ändringar i den vanliga
 tiden. Naturförhållanden kan ingen trösta.] ^{u. d. s. 1} Då folk
 från byn, som var ägare till fåboden eller de som hadde
 sina kreatur i den eller den säbeten komdit, kunde
 vallpigarn säga, jasse ä kom häjmfolk eller och
 sades det sätterfolk.] Någon dag, innan bufäria
 till fåboden på våren skedde, var och är brukligt
 att hemma gå vall med kreaturen, ä vän dämte
ä ss ta hälvir me, ssn få vän se te följe me.

Ordb.:
 hemfolkOrdb.:
 vänja

ä så få kuan bläjt klöjvan, så då gå bätter te
 högg så där frammani i trali på kanten innom.
 för att vänja dem till, också skall kalven tagas med,
 så han får vänja sig att följa med. Så få även korna
 blöta klövarna, så då gör det lättare att lugga av
 dem lite i främsti, i så ska kantsorna inunder käljas bort.
 Att de gamla med beagnade^{av} stäl, trodde sig kunna
 skydda både kreatur och anaromat, mot skada av
 onda osynliga väsen är en känd sak, även gjordes ett
 X av tjära på vardera sidan vid om rumpan, syn-
 nerligast av nylburna kor. Så väl stora som små-
 kreaturen följdes åt till fåboden, det var i regel.
 När fåbopigan kom till sättern, lika evad det var
 vår- eller höstfåbod, var det att ur mjölkboden
 taga mjölkningskärle, rinjja i mjölkbetta
 och andra kärle som je i kväl ska sit-ti, och
 lägga dem i vatten, dels för bätning och rengör-
 ning, för att det skulle så fort som möjligt måste

Landsm. Upps. 2202

E. Larsson, 1929. TRANSTRAND

Landsmålsarkivet Uppsala 2202

Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND

DAL.

Frgl. 12

vatten grytan på älven så vattnet i en trast blev
 varmt, ty med varmt vatten blev kärleⁿ förr
 b^ata och rena. Så var det att ställa det inre
 i st^arhus^a i ordnat skick, tvätta bänkar, hyllor,
 sängkarmen och troligen även väggarne, skaffa
 ut de torra, gulnade och även lövremade kuskor, under
 bänkar och sängar sedan man sist var där, så var
 det att gå till ladan och se efter om kärleⁿne sparat
 något h^a kvar, eller om dem hadde haft en halv-
 kärve med sig till säng^afor då dem på vintern
 h^aj-k^ajrd fra sätern, fans varken h^a eller halv
 i ladan, vilket var kanske det vanligast, var det att
 ge sig i väg å riv björn-mussi ti s^aj-j^a sängen
 å så ta fram de delar av sängklädet som brukade
 vara kvar i sätern och de som man har med sig,
 och av detta reda sängb^adden så g^att sig g^ara l^at.
 Nya lövuskor under bänkar och sängar lagas, gran-
 barken sopas och unders^akas om den håll även denna

Landsm. Upps. 2202
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAD

termin. De härl som icke precis behöfde brukas
 första kvällen stänklades i vatten skället för att kätas.
 Så skulle det mjälkas, silas, mat lagas så nog blev
 det sen kväll den första. Framkörning och sän-
 derhuggning av ved, kunde nog, under vissa förhål-
 landen göras av alla som en fäbopiga gätt-at, men
 om en del eller någon av dessa icke hadde någon
 tåkt-del eller vall och således icke behöfde någon
 gödel, vora dessa befriade från både ved- och
 kosthållning till fäbopigan, bara kontant
 för djur. Tätterlaget skulle gemensamt laga
 utgårdern, göra och laga broar osv. men troligen
 efter repartition. När dagen för bufärin tu
sättröm närmade sig, brukade hemsfolk,
 hälot husbondefolket, resa till fäboden en eller
 två dagar före resedagen. Karlarna eller karlarn
 skulle liksom sja-ivi att allt på vallen var som
 det skulle vara, köra ut gödeln, och i bland även

Landsm. Upps. 2202
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

ha sänder dem, så der små. vidare att ställa
 i ordning bördorna åt sig och häskern, m m. Kvinn- → Ordb.
stöka v.
utur
 orna sysslade med rengörning av de kärll som
 icke nödvändigt behövde brukas vidare, så, att
 tjärna smör, ysta ost och kaka missmör. Allt
 det där kallades, te stojk-utur, stöka ut eller
 slut. detta arbete utfördes, såjt kväl, sista kvällen
 dem var i sätern. På morgonen var det att koka
flöjt-grät, av den grädd som vid smör-tjærningen
 togs undan för det ändamålet, man sade och om
 denna gröt, å va bufärs-grät. Så mjölkades getterna,
 korna fick själva, bjär mjötsä häjmtet, d.v.s. de mjöl-
 kades icke på morgonen, undantagandes någon nyburen.
 Vallpigon eller trälat husmodern, om hon var med,
 stannade kvar och kokade sätost, sätost av dem på
 morgonen mjölkade getmjölken, när osten var kokad
 och kallnat slags den i en liten bytta eller med hand
 krukka och så var det att med densamma giva sig i väg hem.

Landsm. Upps. 2202
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Detta efterarbete kallades, te stöjk ättat.

50

[Någon synnerlig utsässel av kreaturen eller någon av dem, kända vi icke, utom de 3-4 veijband som varje ko och get skulle hava i kring halsen och med vilka de skulle stå lundra om vinteren. Dessa band bradde vallpigarn vridit, det var ett styft arbete, vidjorna togas för det mesta om dagarna, under vallningen. (Dessa band var delvis underkastad kritik och därför måste vallpigarn göra dem med omsorg. bandknuln, skulle icke vara för rund, ty då sade man att hännas fästmen va klingellett, rund i ansigtet, var den åter lång å smal, sade man att hännas fästman var langlett, lång i synen. Dessa band kallades befärs-band.) 7. Vallning. Någon särskild inhägnad mark eller hus för kreaturens räkning, kända vi icke till, utan kreaturen skulle vallas i skogen, så ha det varit fordom, nu få kreaturen genom mycket gå ensam i obägnad mark, ansvaret om i nutid är på glid. [Några dagar förr än man skulle resa i från fåboden

Brdb.:
Stöka
efter
u. A. Ö.

Landsm. Upps. 2202
Landsmålsförordn. UPPSTRAND
Erich Larsson. 1929. Uppsala 2202
TRANSTRAND

DAL.
Fgl. 12

Brdb.:
bank-band

u. A. Ö.

51

släptes alla kreatur, både stora och små in på den in-
lägnade säterwallen, de kallade det, te bäjt-täcktä,
bäjt-tä miluin, beta täckten, beta av det som väst
[app efter seden man slog.] Vallpigarn benämndes vanligen
för gattarn, ental, gattaron, flertal, ton minderäriq
sann var med som hjälp, kallades lil-gattar, evad det
var gosse eller flicka. Några vutna män, beqagnades
nog icke som kreaturs wallen, om så skett, vardet bara
för någon dag. Om än icke som regel, kunde dock
någon haft grå-hond, gäsehund. Tidigt på voren,
så snart man trodde att gittar ä sjan, eller sann
de gemensamt kallades, smalin, kunde föda sig i
skogen, var det antingen någon småpojke eller en
flicka, som skulle gå vall med dessa. Bar säkerligen
förekommit, och även änn, att däms a fäj grå sjöla.
Att tunga vallpiga, derot man icke själv hadde någon
vuxen flicka eller stäbblad piga, tillkom i regel husmo-
dern, som ovan sagts, var det vallpigarn som gjorde

Ord b.
täck-
ny-tude

Landsm. Upps. 2202

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND

1929. TRANSTRAND

DAL.

Frgl. 12

allt arbete i fåboden som rörde kreaturens skötsel
 och mjölken. Om valljarets lön, är förut skivet.
 Vallpigens matsäck i skogen om dagarna, var välen
 liksom brödbil, gås, messar & missuret, i gräll-ästjörn
 & se flöjt-mat i gräll-bottan. Den mundering
 som vallpigens var utrustad uti bestod av, tröja &
 tjal av grovt hemvävd tyg, skor av hembarkat, hem-
 smoot läder, söckringar på bäjrömm, förfätl på
fättörn, änklä på huvda, bälte kring onijja
me knivskäjer, släjtje-kopp & gräll-kopp på,
gräll-äxa instycken snett under bältet bak i vekt-
 livet, och på ryggen gräll-sättjör. Tjäl-påsen förvarades
 elddonet, som bestod av fnäske, eldstäl och flintka, sedmore
 tändstickor, vidare nälhuset, garn och strumpsticker,
steck-ämne, den tuggkåda som under dagens
 samlades, förvarades och i denna påse. Salt &
 sädor för kreaturen om dagarna, till välfägnad, släjtje
 förvarades i släjtje-kopp. Annan beväpning är

yla i kniv bars icke. Valljonens arbete, se ovan.

Vallpiggen var synnerligen snäll om att låsa skäll-
kan nära sig. (Om vallpiggen ville betä på någon
slätternys, kunde hon stoppa näse i skällan, så det
icke skulle höras att hon betade slätt.) Skällan togs
av på slätterna. Den ko som skulle bära skällan,
var den som de andra hade vördnad och visade
lydnad för. [Vallpiggen brukade rätt ofta tillropa

sina kassar o. o. hä jätta kvar no, o. o. hä ga kvar
ä jätta no.] De killingar som ville suga någon get

sattes havel i munnen på, var det någon ko som
sög sig själv, sattes spikgriemna på. Var betet
bra, sademan, ä e gött bäjste da. [Iskojen, der

fäbodar voro belägna var det flera st. Ståndholer
der eld uppgjordes, ss ä skall rättix, åt kreaturen

så de fick ro för broms, flugor och mygg. (Dessa kallades
ät, då det ^{var} salvarmt såde man, ä e äföt, ty då vor det
mycket med ät.) Nog hadde somliga av dessa Ståndholer

Ordbr.
Skälla
f.

Landsm. Uppst. 2202

E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

cc. A. G.

cc. A. G.

Ordbr.
Ståndhol

egenmann, antingen efter någon person, eller efter
 den trakt der de vora, de brukade ligga på någon liten
 holme på myror eller äljest på en därtill lämplig plats,
 ej för stenig, utan kreaturen kunde en stund ligga och
 aila. När tiden för middagsvilan kom och gättarna
 gjort upp elden och samliga av kreaturen samulats, andra
 deremat gick och betade, då började valpigen att locka
 dem till elden och röken, med ett i örn för utdraget ä-
kuar, kom ä stända no, och då var gättarna män om
 att de skulle få vila i ro en $\frac{1}{2}$ timme eller så där, men ostyriga
 boskar äro alltid med vid alla världens viloställen för
 att störa andra. Att idisla, kalla vi fe te bögg itjässta,
 eller denn itjäll (emellan dessa två ll skall vid uttalet höras ett
 svagt fräsljud, så och der jag skrivit grell källa, grell pöstje och
grellsäck, för att det ljudet bör vara med för att kunna rätt utläsas
 har jag skrivit två ll, om rätt eller orätt vet jag ej) När någon ha
 sig alustig ut, fick man höra sägas, kastje o a mest itjässta
 kanske hon har mistat idislingen. Om valpflickor från en

Landsm. Upps. 2202
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAND
 Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
 Uppsala 2202
 DAL.
 Frgl. 12

Ordb.
i-första
f.

fäbo ville träffa vafflickor från en annan fäbo, så
 gått denn motvarar, kallade mot varandra, sådant möte
 kunde och inträffa oförmodandes. På den tiden då lur
 och vullhorn begagnades, brukades de till olika ändamål,
 såsom att tillkännagiva vissa saker för andra vaffigor inom
 samma fäbo, även för att svara dylika näverlur-låtar
 som hördes från vullkullor i andra fäbodrar. Även att med
 dylika låtar hemlocka något bortkammet kreatur, fast
 vid sådant förhållande borde kolia mäst begagnats. Vidare
 kunde vafflickan genom hornets eller näverlurens toner
 ge luft åt oemodiga känslor förorsakad av svikna förhopp-
 ningar, även som och glädjeyttringar över oemmenlycka.
 Då vafflickorna kol gick alltid tonen i mall och efter
 en vis- eller folkvisnings medlodi. Gammalt skräck med
 allt möjligt har vi numera glömt. Beträffar har nog
 varit på något ställe, synnerligt för hästen och någon ofördig
 Ko. 8. Sägner och folktror rörande fäblivet. Att de gamla d. s.
 folk i det Transtrand som fordom varit, set underjordiska

Landsm. Upps. 2202
 E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
 och Larsson. 1929. TRANSTRAND

Frgl. 12 DAL.

56

och deras kreatur, troll och hemlighetsfulla väsen, och för
 vars väsen, folk i såväl hem som fäbodar hänt fruktan
 och rädsla, har därför antingen genom gåvor som sats ut,
 uträgande av ord ell formler, bärande av något skyddande
 medel, ja, på sätt såkt skydda sig för dessa väsen, eller försäka
 stå värt hos dem. När fäbopigan kom till fäboden skulle
 hon hälsa och be få stanna, en visad hövlighet inför dessa
 hemlighetsfulla väsen. Av sägner har väl någon hörts,
 men glömts. Vitt som avslutning på, som och uttalanden,
 till frågelistan, om fäboväsen, anföra den förut kända
 sägnen, Tolu man i skogen, den har troligen icke sitt ursprung
 i Transtrand, utan är av allmänlig natur. Dett var
 en flicka som gick väll och så kom det rövare och började
 leva röverliv, honn hadde en fåtman som hon viste skulle
 höra och förstå lurenns toner, hon hette Lavin. Som
 började bläsa; "Tuller i Tovin, Tolu männer i skogen.
 Skällekva binder dem, Stove-Bein stinger dem, gäste-
 hältor hänge dem, (d.v.s. hunden som hållta, förste på kreaturen)

Landsm. Upps. 2202

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
E. Larsson. 1929. TRANSTRAND DAL.

Frgl. 12

57

mellan tvänne träd

gäсле-pilken språnge dem, och nej vill de alle ät." Dock innan det sednare skedd, kom fästmannen, Sovien, som hadde hørt och forstått luvens toner och innehåll, skyrdade och kom sin svöktällda fästman till hjälp, När slutet är gott, är allting gott. Om varssel och förebed hadde folkhet i den gamla tiden skarpa ögon för, och livlig inbillning och fantasi att för sig framställa följder av det och det, och det icke alenast i fäbslivet, utan i hela det vardagliga livet, Si har sögner och traditioner bildats, och detta omtalats man efter man, släktled efter släktled, tills det till slut gällt som fullkamliga trosartiklar, och praktikor.

Landsm. Upps. 2202
E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
Enoch Larsson. 1929. TRANSTRAND
DAL.

Frgl. 12

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
Erich Larsson. 1929. TRANSTRAND
DAL.

Fgl. 12

Se text på kortet

Landsm. Upps. 2202
E. Larsson. 1929. TRANSTRAND

Landsmålsarkivet Uppsala 2202
Enoch Larsson, 1929, TRANSTRAND
DAL.

Frgl. 12

Landsm. Upps. 2202
E. Larsson, 1929, TRANSTRAND